

Tot i així no és l'única diferència. *La bibliografia de l'Hospitalet* és, de fet, una actualització fins l'any 1991 d'una altra bibliografia que es va publicar l'any 1985 i consta d'un miler de fitxes. Els índexs d'autors i matèries són acumulatius de les dues obres i, per primera vegada, apareix un apartat per publicacions periòdiques. Cal, doncs, valorar aquesta obra com una continuació i complement encara que, com s'adverteix a l'estudi introductori, s'ha realitzat amb una metodologia diferent. Aquest és un aspecte interessant de comentar i comparar respecte a la biografia del Baix Empordà.

L'obra de Pep Matas es va realitzar amb un sistema manual de fitxes que, al moment de publicar, van ser introduïdes en una base de dades. Contràriament, en el cas de l'Hospitalet, en preparar-se la recollida de dades es van avaluar diverses possibilitats de tractament informàtic i es decidí seguir el programa proposat per la UNESCO (el micro CDS/ISIS) i que a Catalunya el Grup d'Història Local de la Universitat Autònoma de Barcelona (GHL/UAB) ja fa diversos anys que utilitza amb el propòsit de fer una base de dades sobre història local (vegeu PLECS, núm. 29, octubre de 1990, pp 35-37). Els principals avantatges d'utilitzar aquest programa és la possibilitat de disposar d'un punt de consulta pública d'aquesta base de dades, d'anar-la actualitzant contínuament i de poder consultar també la base de dades més genèrica que confecciona el Grup d'Història Local de la UAB. L'experiència del Centre d'Estudis de l'Hospitalet i la seva col·laboració amb el GHL/UAB pot ser aprofitada per altres centres d'estudis, d'àmbit local o comarcal, la qual cosa permetria tant una necessària catalogació de la bibliografia en aquests àmbits com, també, una progressiva acumulació de bibliografia de la base de dades del GHL/UAB amb l'objectiu de realitzar una indispensable catalogació de la bibliografia local del país.

Les catalogacions de la Biblioteca-Museu V. Balaguer i de l'Institut d'Estudis Ilerdencs són específiques dels fons o de les publicacions d'aquestes entitats i, per tant, ben diferents dels

objectius perseguits per les obres anteriorment comentades. Tanmateix tenen igualment molt interès per aplegar una informació sovint ben difícilment localitzable. L'exemple de l'Institut d'Estudis Ilerdencs hauria de ser seguit per altres centres d'estudis, especialment aquells amb una trajectòria llarga i un volum de publicacions (llibres o articles de miscel·lànies i revistes) ja prou important quantitativament.

La publicació de *Les revistes americanes de la Biblioteca-Museu V. Balaguer* també és interessant per ser paradigmàtica en l'aprofitament de commemoracions, en aquest cas el del cinquè centenari del controvertit descobriment d'Amèrica. L'obra recull fins a 236 capçaleres diferents del fons de revistes americanes de l'institució, cadascuna amb una fitxa tècnica, unes notes, un comentari i la reproducció de la coberta de les revistes. Tal com es recull en la introducció del catàleg, la institució té l'objectiu d'anar ampliant la catalogació d'altres fons de la biblioteca-museu i, per tant, aquesta obra serà un primer pas per a la realització d'un catàleg de les publicacions i documentació que es conserva.

A partir dels diversos exemples de catalogacions que ja s'han comentat la intenció de remarcar la importància d'aquestes obres en un país on l'estudiós sovint no disposa de bibliografies exhaustives ni catalogacions precises de la documentació dels arxius. Són mostres interessants per anar superant aquest dèficit. Tots aquests exemples són vàlids i qualsevol iniciativa sempre ha de ser ben rebuda, tot i que cal cercar sistemes que facin fàcil la comunicació de la informació, facilitin una actualització constant de les dades i permetin la seva comparació. Cal, doncs, felicitar-nos per aquestes iniciatives que són una aposta de futur.

Jesús Mestre

Josep MATAS i BALAGUER: **Bibliografia del Baix Empordà**, Consell Comarcal del Baix Empordà, *La Bisbal d'Empordà*, 1991, 823 pp.

Cristóbal URBANO SALIDO, Agustín CASTELLANO BUENO i Joan CAMÓS i CABECERAN: **Bibliografia sobre l'Hospitalet**. Actualització 1985-1991 i índexs acumulatius, Centre d'Estudis de l'Hospitalet, *«Monografies del Centre d'Estudis de l'Hospitalet»*, núm. 4, l'Hospitalet de Llobregat, 1992, 439 pp.

Les revistes americanes de la Biblioteca-Museu V. Balaguer, Biblioteca-Museu V. Balaguer, Vilanova i la Geltrú, 1992, 155 pp.

Catàleg de les publicacions de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1991.

LLIBRES

DD. AA.: **Terrassa, 100 anys teixint ciutat**, Ajuntament de Terrassa, Terrassa, 1992, 218 pp.

«Terrassa, 100 anys teixint ciutat» és el nom de l'ambiciós projecte que ha constituït el més destacat esdeveniment en l'àmbit històrico-cultural a la ciutat vallesana durant l'any 1992. Es tracta d'un conjunt de cinc exposicions («Terrassa, 100 anys de fàbriques», «Terrassa, 100 anys a ritme de llançadora», «Terrassa, 100 anys d'art i cultura» i «Terrassa, 100 anys d'esport») que s'alternen en diferents espais de la ciutat, comptant amb el patrocini de di-

verses institucions i entitats, i que ofereixen una visió àmplia i completa de l'últim segle d'història local terrassenca. Com a catàleg genèric del programa d'exposicions, l'Ajuntament ha editat un vistós volum que, a més d'incloure els obligats textos protocolaris i de presentació de les cinc mostres, compta també amb articles de reflexió i anàlisi sobre l'evolució de la Terrassa dels segles XIX i XX.

Així, a «El govern de la ciutat de Terrassa de 1875 a 1992», l'historiador Xavier Marcet dibuixa les línies mestres d'un interessant tema sobre el que ja ha realitzat altres valuosos treballs: les estructures del poder a la Terrassa de l'últim segle. El treball se centra en l'anàlisi del fenomen polític i social que constitueix el salisme, un «bloc de poder» que es consolida a finals del segle XIX i que domina el govern de la ciutat fins ben entrat el XX. Malgrat tenir, sobretot en els seus orígens, moltes de les característiques dels sistemes caciquistes locals de la Restauració, el salisme presenta també particularitats molt accentuades, com el manteniment de la seva plena vigència fins pràcticament els anys seixanta —amb les excepcions dels curts períodes dominats per catalanistes o republicans. L'autor no oblida tampoc en el seu article l'anàlisi de l'últim franquisme i l'etapa de la transició democràtica, decisivament influïts per la greu crisi de la preponderant indústria tèxtil.

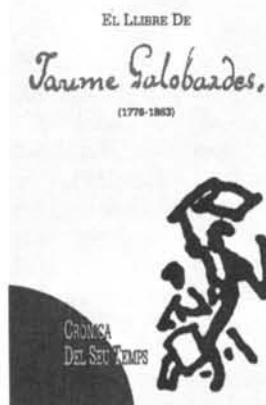
El desenvolupament urbanístic de Terrassa és analitzat a l'article «La construcció d'una gran ciutat industrial: 1878-1992», a càrrec d'Antoni Serra i Pere Montaña. Es tracta d'un treball correcte i complet, en el que es descriu l'evolució del creixement de la ciutat des de la primera expansió fora de l'estricta casc antic fins a l'actualitat. En el cas de Terrassa, tal i com els autors posen de relleu, es tractarà d'un creixement íntimament lligat al desenvolupament industrial, fins al punt que sembla que la ciutat s'expandeix en funció de les necessitats de l'omnipresent indústria tèxtil. Així, s'arriba a produir un fet tan característic del paisatge urbà terrassenc com és la coexistència de fàbriques i vivendes en el primer eixample de

la ciutat. Malgrat les interessants aportacions de l'article, hi trobem una mancança que cal destacar: la inexistència de citacions de fonts o bibliografia, cosa que impedeix consultar altres textos o aprofundir en algunes de les afirmacions que es fan a l'article.

L'anàlisi econòmica és duta a terme per Jordi Calvet a «L'evolució de l'economia terrassenca des de la perspectiva històrica: 1870-1992». L'estudi presenta de forma esquemàtica les grans línies de desenvolupament de l'economia terrassenca, marcada pel procés d'industrialització i el predomini absolut del sector tèxtil. Ja durant els últims anys del franquisme i la transició democràtica —el període tractat més a fons per l'autor—, la ciutat viurà de manera gairebé tràgica la davallada del tèxtil i la substitució d'aquest en el seu paper capdavanter per altres sectors industrials.

El volum es clou amb dos assaigs, un de Vicenç Villatoro («L'enyorança de la vella dama») i l'altre de Salvador Cardús («Terrassa, a la recerca d'una identitat»). En el primer, s'evocuen els moments de més brillantor cultural de la ciutat: el noucentisme de la utòpica «nova Atenes» i la fertilitat de la resistència antifranquista; són dos models i dues situacions que, com el mateix autor reconeix, s'han mitificat de forma extraordinària. Per la seva banda, Cardús aborda un problema característic terrassenc i amb profundes arrels històriques: la manca d'identificació col·lectiva dels terrassencs. En conjunt, «Terrassa, 100 anys teixint ciutat» ofereix una visió acurada i, malgrat que breu i sintètica per raons òbvies, equilibrada i completa de la història de Terrassa durant l'últim segle. Un dels efectes positius d'aquest conjunt d'exposicions, plantejat i sufragat per a major glòria i honra del 92, és l'aparició d'aquest catàleg, útil tant per als terrassencs com per als foranis que vulguin apropar-se als últims cent anys d'història local.

Jordi Garreta

El Llibre de Jaume Galobardes (1776-1863). Crònica del seu temps, *Museu Torre Balldovina / Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, Santa Coloma de Gramenet, 1992, 223 pp.*

Aquest és un llibre força insòlit en el panorama historiogràfic català, però alhora interessant i mereixedor de captar l'atenció d'estudiosos i del públic general. Un llibre que tracta de Jaume Galobardes, un pagès i tractant de vins de Santa Coloma de Gramenet que visqué entre 1776 i 1863, i amb una certa cultura i posició social que li van valdre, per exemple, ocupar el càrrec de batlle de l'Ajuntament entre 1814 i 1816. La gran aportació d'aquest home del XIX senzill i treballador, més preocupat per les seves coses que no pas pels grans afers públics —pels quals no es va tornar a sentir atret després del seu breu pas per la batllia—, va ser la redacció d'un llibre curiós i testimonial, a mig camí entre el dietari personal, el document històric o l'acte de fe. *El Llibre de Jaume Galobardes*, escrit pel seu autor a partir de 1817, i des de llavors intermitentment fins a la seva mort, constitueix avui en dia una obra d'incalculable valor documental sobre la Santa Coloma del segle passat, i sobretot, sobre la visió que els habitants de la Santa Coloma d'aquella època tenien de Catalunya i del món sencer, de les coses espirituals i de les més terrenals. El manuscrit, que ja havia estat objecte de diver-

sos estudis historiogràfics durant els anys setanta, ha estat ara recollit i analitzat en aquest lúxos i atractiu volum editat pel Museu Torre Balldovina de Santa Coloma de Gramenet i redactat per un equip d'investigadors que no només s'ha encarregat d'adaptar al català modern la llengua arcaica i a vegades difícil de Jaume Galobardes, sinó que també ha situat aquest text centenari en el seu context històric.

El manuscrit de Jaume Galobardes compta amb dues parts ben diferenciades: en la primera, es reproduïxen un seguit d'oracions i pregàries que mostren el caràcter i la influència de la religiositat popular de l'època; en la segona, l'autor descriu, en una mena de diari, els fets més rellevants de la seva vida personal i els que tenen relació amb el seu entorn, així com les notícies que li arriben d'esdeveniments d'àmbit internacional. El volum publicat pel museu de Santa Coloma de Gramenet reproduceix aquesta segona part, sens dubte la més interessant per als historiadors d'avui. En aquest sentit, el text de Jaume Galobardes no només aporta dades i un punt de vista «d'època» a la història local de Santa Coloma de Gramenet de la primera meitat del segle XIX, sinó que també reflecteix amb detall com era la vida quotidiana d'aquell temps (és a dir, les preocupacions per les collites, les malalties de parents i coneguts, els episodis violents, els preparatius dels casaments, etc.) i quina era la percepció que la gent senzilla tenia dels esdeveniments «importants» que han passat als manuals d'història. Així, resulten de gran interès els paràgrafs en què el pagès Galobardes es refereix a les campanyes europees de Napoleó, o a les vicissituds de l'alta política i els monarques espanyols. En aquestes línies es poden entreveure, amb una notable riquesa de matisos, les principals preocupacions i característiques de la mentalitat popular de tota una època.

És obvi que el Llibre de Jaume Galobardes no constitueix un text brillant i acurat, i presenta freqüents discontinuïtats i alts i baixos, però el seu elevadíssim valor documental no se'n ressenteix en absolut. El volum edi-

tat per l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, tot i la seva singularitat dins del camp de la producció historiogràfica catalana, suposa una obra interessant per a la història local de Santa Coloma i també, com a document, per a la història de tot un país en una època determinada.

Jordi Garreta

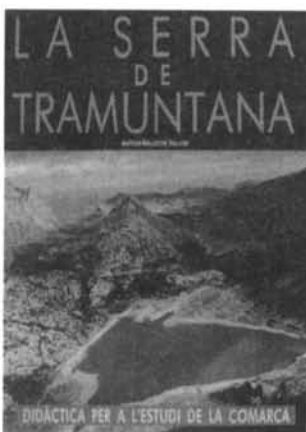

Gabriel ALCALDE i GURT; Francesc BURJACHS i CASAS: **Els primers Mil·lenis**, Ajuntament d'Olot/Diputació de Girona, «Quaderns d'Història d'Olot», núm. 2, Olot, 1992, 79 pp.

«Quaderns d'Història d'Olot» és una col·lecció de deu llibres amb els que es vol divulgar el passat de la ciutat d'Olot. Es tracta de síntesis que reflecteixen l'estat actual dels coneixements sobre diferents períodes i aspectes de la història d'Olot, amb l'objectiu d'arribar a un públic ampli. En aquesta primera remesa de la col·lecció, se'ns ofereix una visió sintètica del que es coneix del terme municipal d'Olot i dels seus entorns més immediats des del paleolític superior antic fins l'any 872 d.C., en què per primera vegada es troba citat documentalment el nom d'Olot. Els autors exposen les dades conegudes, de caràcter fonamentalment arqueològic, dels períodes prehistòric, antic i alt medieval i que són el resultat d'investigacions que, amb més o menys in-

tensitat, s'han anat realitzant des del segle passat, destacant la feina feta per tot un conjunt d'investigadors en aquesta zona des de mitjans de la dècada dels 70 i que finalment ha fet que la recerca arqueològica de la comarca es professionalitzi i prengui un caràcter metodològic i sistemàtic. És de remarcar l'interès que es posa a l'hora de relacionar l'evolució de l'ocupació humana amb l'evolució del clima i del paisatge, per tal d'emmarcar les activitats humanes en el medi particular on es varen produir. Cal destacar el recull comentat de bibliografia que contribuirà a orientar aquells que vulguin ampliar els seus coneixements de les primeres etapes de la història d'aquesta zona de Catalunya. En conjunt, una obra que permet realitzar una visió ràpida però rigorosa del desenvolupament de les primeres etapes històriques del Pla d'Olot que, amb un afany clarament divulgatiu, s'adreça a un públic ample.

Xavier Clop i García

Antoni BALLESTER VALLORI: **La Serra de Tramuntana. Didàctica per a l'estudi de la comarca**, Consell Insular de Mallorca, Palma, 1991.

Molts d'anys de trepitjar la Serra i molts d'anys de trepitjar l'escola han donat com a fruit, a n'aquest jove bunyolí *La Serra de Tramuntana*, un llibre de didàctica aplicat a aquesta comarca, bàsicament pensat per als mestres de la zona. Habitualment, si volem estudiar el nostre entorn, ens trobam

mancats de materials que ens facin més lleugera la tasca. Apreciar i utilitzar el que tenim al voltant nostre (tradicions, vegetació, nuclis de població...) ajuda els infants a descobrir que les coses no es produeixen perquè sí, que debem exercitar-nos en les tècniques a base del que podem apreciar amb els nostres sentits.

La Serra de Tramuntana és la concreció d'aquest sentiment. És un llibre que abans de ser-ho, ha estat pràctica viva durant anys i que al final ha estat sotmès al veredict dels resultats.

El contingut d'aquesta obra ha estat pensat i seleccionat de forma acurada i dividit en dues parts: a la primera trobam una breu explicació de les tècniques que ens ajudaran en l'estudi de les ciències socials i els continguts que ens donen a conèixer als aspectes físics (relleu, climatologia, sòl, hidrografia i vegetació) i humans (població i economia); la segona part està dedicada bàsicament al tercer cicle de l'educació Primària i a la Secundària, amb activitats, dibuixos, mapes, dades, estadístiques, textos per comentar, qüestionaris... A part hi trobam una important ressenya de material complementari i bibliografia.

Carne López i Antich

Josep NOGUERA i CANAL: **Visió històrica de la Patum de Berga**, Rafael Dalmau editor, «Camí Ral», núm. 1, Barcelona, 1992.

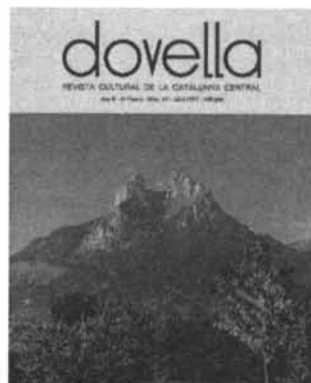
Ens trobem davant un nou estudi sobre la Patum; una nova aportació d'un autor berguedà sobre la festa cabdal de la ciutat de Berga. Aquesta vegada, però, el treball és un xic diferent. Josep Noguera abandona el fins ara tradicional enfocament de la festa per fer-ne un estudi més puntual. Si fins ara estavem acostumats a veure obres que eren, o millor dit intentaven ser (ja que és pràcticament impossible aconseguir-ho), un estudi general sobre la festa (Mn. Armengou, Farràs, etc.) l'obra de Noguera significa, com ens diu el títol del llibre, una *visió històrica*. Simplement això. No busca aquell estudi, tant reclamat d'altra banda pels estudiosos del tema, total, multidisciplinari, on tots el caps quedïn lligats i on tots els temes estiguin ben tractats sinó que busca, i crec que aconsegueix, un resum històric de l'evolució de la festa; vol donar unes pinzellades històriques a la festa berguedana.

A més, Noguera se centra en una etapa molt concreta d'aquesta història: la segona meitat de la passada centúria. En els primers capítols fa un breu resum de la història de la festa des dels seus orígens fins al 1723 i del 1723 fins als romàntics. En el tercer capítol parla el final del segle XIX i en el quart, del segle XIX fins als nostres dies. L'obra però, destaca el final de la centúria passada; període en el qual, segons l'autor, la Patum sofreix la seva major potenciació i període en el qual la festa es va transformant fins arribar a la forma actual. El fet d'aquest interès puntual per aquesta època s'explica en part també degut a que Josep Noguera és llicenciat en història contemporània.

D'altra banda cal remarcar les magnífiques fotografies que il·lustren el llibre, la majoria d'elles obra de Pere Català. Moltes d'aquestes són gairebé inèdites o, en el pitjor dels casos, poc conegudes. En definitiva, doncs, una obra interessant de consulta indispensable per a tots aquells que vulguin tractar el tema de la Patum. És l'aportació de Josep Noguera i Canal a la festa berguedana.

Albert Rumbo

REVISTES I MISCEL·LÀNIES

► **Dovella** Revista cultural de la Catalunya central, Associació Cultural Dovella, Centre d'Estudis del Bages, núm. 42, Manresa, juliol de 1992.

Dovella inclou en aquest número un interessant dossier dedicat als espais naturals protegits de la Catalunya central. En l'àmbit historiogràfic, a més de l'habitual secció de ressenyes bibliogràfiques, trobem els següents articles: «Prat de la Riba i les Bases de Manresa», de Josep M. Gasol, on es descriu la tasca del polític català en l'organització de l'Assemblea de la Unió Catalanista el 1892; «L'estudi de la pedra seca: estat de la qüestió», de Josep M. Soler, on es fa un repàs a les últimes aportacions a la investigació d'aquest tipus de construcció tan vinculat amb el camp català i «Els arxius parroquials de Calaf i rodalies», de Marina Garí, on es descriuen els fons dels arxius de tretze parròquies amb la voluntat de plantejar el pas previ a un estudi més profund sobre l'evolució demogràfica a la zona de Calaf.

► **Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria** Museu Arxiu de Santa Maria, núm. 43, Mataró, abril de 1992.

La veterana revista mataronina dedicava el número del passat